# Åtgärder

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Nedan får du information om åtgärder vid kvalitetsproblem med dricksvattnet enligt 28-29 §§ LIVSFS 2022:12. Du hittar också uppgifter om när kontrollmyndighet och fastighetsägare ska informeras enligt 30-31 §§ LIVSFS 2022:12.

## Uppfylla kvalitetskraven

Alla kvalitetskrav i bilaga 1 till LIVSFS 2022:12 ska uppfyllas oberoende av riskerna för människors hälsa. Se 28 § LIVSFS 2022:12.

Ett dricksvatten som inte uppfyller gränsvärdena kan ofta användas för andra ändamål än till dryck, matlagning med mera. Dessutom är det ibland möjligt för konsumenten att med enkla åtgärder under en begränsad tid göra dricksvattnet mikrobiologiskt säkert exempelvis genom att koka det. Av den anledningen bör dricksvatten i normalfallet fortsätta att distribueras även om det överskrider gränsvärdena eller om det på annat sätt bedöms innebära en oacceptabel hälsorisk.

Ett undantag kan vara ifall dricksvattnet innehåller föroreningar, till exempel kemikalier eller petroleumkolväten, som hotar att förstöra distributionsanläggningen. Om man väljer att inte distribuera dricksvatten måste även riskerna med en eventuellt trycklös distributionsanläggning övervägas. Det är av avgörande betydelse att alla användare informeras om riskerna när ett dricksvatten som inte uppfyller gränsvärdena distribueras.

Ett dricksvatten som inte uppfyller de kemiska gränsvärdena kan i vissa fall tillhandahållas utan inskränkningar under tiden problemet som orsakat den förhöjda halten åtgärdas. Förutsättningen för detta är att halten inte bedöms innebära en risk för människors hälsa och att tiden för att åtgärda problemet bedöms som rimlig. Detta kan vara fallet när gränsvärdet för exempelvis bekämpningsmedel överskrids. För flera bekämpningsmedel ligger den hälsomässigt acceptabla högsta halten betydligt högre än gränsvärdet.

Ett exempel på när omedelbara åtgärder krävs är högt pH-värde. Ett överskridande av gränsvärdet 10,5 för pH vid provtagningspunkten utgående dricksvatten indikerar att pH-justeringen i beredningen inte fungerar. Det är nödvändigt med omedelbara åtgärder, som inskränkningar i användningen av dricksvattnet, för att skydda konsumenterna.

### Vidta åtgärder om gränsvärdena för radioaktivitet överskrids

Om gränsvärdena för total alfaaktivitet, total betaaktivitet eller tritium i bilaga 1 till LIVSFS 2022:12 överskrids ska specifika radionuklider undersökas.

Om gränsvärdena för radon eller indikativ dos inte uppfylls ska åtgärder vidtas för att sänka halten. För indikativ dos gäller att halten radionuklider i dricksvattnet behöver sänkas. Om det finns mer än en radionuklid i dricksvattnet bör fokus vara att minska halten av den eller de radionuklider som bidrar med högst dos. Vid beräkning av den indikativa dosen kan man få information om vilken radionuklid som bidrar mest. Det är också rimligt att ta hänsyn till de olika ämnenas kemiska toxicitet och vad som är tekniskt och ekonomiskt möjligt.

Om avvikelsen från gränsvärdet för indikativ dos helt eller delvis beror på artificiella radionuklider bör Strålsäkerhetsmyndigheten kontaktas för rådgivning om lämpliga åtgärder.

Undersökning av radioaktiva ämnen

Mer information om radioaktivitet

## Åtgärderna och tidsfaktorn

När ett gränsvärde överskrids ska orsaksutredningen och riskbedömningen inledas omedelbart. Åtgärder för att komma tillrätta med problemet ska vidtas så snabbt som möjligt med hänsyn till allvarlighetsgraden.

Det går inte att säga generellt vad som är en acceptabel åtgärdstid, det måste avgöras från fall till fall. Det är rimligt att det ibland tar relativt lång tid att utreda och genomföra omfattande tekniska åtgärder för att förbättra dricksvattnets kvalitet. Det kan också ta tid innan åtgärder har effekt även om de vidtas omedelbart.

Om det har konstaterats att det finns en akut hälsorisk måste åtgärder vidtas omedelbart för att minska hälsorisken. Det kan till exempel handla om information till konsumenterna i form av kokningsrekommendationer eller information om att dricksvattnet överhuvudtaget inte får användas för dryck eller matlagning. Verksamhetsutövaren bör hela tiden aktivt och utan omotiverade dröjsmål arbeta med åtgärderna och hålla kontrollmyndigheten informerad om hur arbetet fortlöper.

När ska man rekommendera kokning?

Riskbedömningen bör ha lett fram till om dricksvattnet innebär en akut hälsorisk och om omedelbara åtgärder behöver vidtas eller inte. I vissa fall kan bedömningen leda fram till att dricksvattnet innebär en hälsorisk men att hälsorisken inte är av akut karaktär. Då krävs inte omedelbara åtgärder och dricksvattnet kan ofta användas utan inskränkning under den tid som verksamhetsutövaren utför de åtgärder som krävs enligt 28-31 §§ LIVSFS 2022:12.

Om kontrollmyndigheten anser att verksamhetsutövaren inte uppfyller åtgärdskraven har den med stöd av 22 § livsmedelslagen befogenhet att meddela föreläggande om andra åtgärder eller om att åtgärderna ska utföras snabbare.

## Vidta åtgärder om dricksvattnet kan utgöra en hälsorisk

Precis som för orsaksutredningen är åtgärdskraven inte bundna enbart till resultatet av de regelbundna undersökningarna. Alla omständigheter som pekar på att dricksvattnet kan utgöra en oacceptabel hälsorisk leder till en skyldighet att vidta åtgärder. Se 29 § LIVSFS 2022:12.

Följande exempel kan vara indikationer på när dricksvattnet kan utgöra en oacceptabel hälsorisk:

- En onormalt hög turbiditet eller en onormalt kraftig färg på utgående dricksvatten.
- Övervakning av de kritiska styrpunkterna som visar att styrpunkterna är utom kontroll.
- Övervakning av annan beredning som indikerar allvarligt fel.
- Ett larm för pH-justering, desinfektion eller turbiditet utlöses.
- Nyläggning av ledningar eller läcklagning på distributionsnätet inte utförts på ett hygieniskt tillfredsställande sätt.

### Exempel på åtgärder

Exempel på åtgärder som kan vara aktuella när gränsvärden överskrids eller när dricksvattnet av annan anledning misstänks utgöra en risk för människors hälsa:

- Försörjning med annat dricksvatten från dunkar, tankar eller som förpackat dricksvatten under en begränsad tid (nödvattenförsörjning).
- Information och rådgivning till användarna, till exempel om att begränsa användningen av dricksvattnet eller att koka det.
- Spola ledningar, tömma och rengöra reservoarer och eventuella brunnar.
- Chockklorera ledningar och reservoarer.
- Inkoppling av reservvatten.
- Förbättra beredning och processövervakning.
- Lägga till mikrobiologiska säkerhetsbarriärer.
- Skydda och förbättra råvattnet eller byta vattentäkt.

## Informera kontrollmyndigheten

Verksamhetsutövaren ska genast informera kontrollmyndigheten när omedelbara åtgärder behövs för att skydda människors hälsa. Se 30 § LIVSFS 2022:12. De omedelbara åtgärderna har till syfte att skydda människors hälsa under den tid det tar för verksamhetsutövaren att slutgiltigt åtgärda ett problem.

### Samarbeta för att skydda människors hälsa

Det är nödvändigt med ett nära samarbete mellan verksamhetsutövaren och kontrollmyndigheten för att skydda människors hälsa på ett effektivt sätt. Behovet av samarbete blir väldigt påtagligt i de fall en risk berör ett större område, exempelvis problem vid ett vattenverk som försörjer flera kommuner.

Verksamhetsutövaren har kunskaper om dricksvattenförsörjning, ansvar för dricksvattnets kvalitet och en grundläggande informationsskyldighet.

Kontrollmyndigheten, det vill säga den kommunala nämnd som även utövar tillsyn inom miljö- och hälsoskyddsområdet, har ett övergripande ansvar för hälsoskyddet i kommunen. Smittskyddsläkaren är ytterligare en aktör som behöver involveras i samarbetet om det gäller smittspridning och smittskydd.

Kommunen har dessutom enligt 9 kap. 14 § miljöbalken (1998:808) skyldighet att omedelbart underrätta smittskyddsläkare om iakttagelser som kan vara av betydelse för smittskyddet för människor. Om risk för människors hälsa gäller ett större område där flera kommuner är inblandade har även länsstyrelsen ett övergripande samordningsansvar.

Verksamhetsutövaren och kontrollmyndigheten samt eventuellt smittskyddsläkare och länsstyrelse bör själva komma överens om hur samarbetet ska utformas. LIVSFS 2022:12 lägger mycket ansvar på verksamhetsutövaren.

Livsmedelsverkets handböcker om beredskapsplanering och krishantering kan vara till stor hjälp för verksamhetsutövaren, se mer information om dessa i slutet av avsnittet.

## Informera fastighetsägaren

Den som driver en allmän anläggning (huvudmannen) ansvarar för dricksvattnets kvalitet fram till förbindelsepunkten, vanligen upprättad vid tomtgränsen. Efter denna punkt övergår ansvaret till fastighetsägaren. Se lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Om orsaken till ett problem ligger före förbindelsepunkten, till exempel att dricksvattnet har egenskaper som i onormal omfattning angriper fastighetens ledningar, ligger ansvaret hos huvudmannen/verksamhetsutövaren.

Om orsaksutredningen visar att fastighetsinstallationen är orsak till problemet är den som tillhandahåller dricksvattnet genom en distributionsanläggning skyldig att informera berörd fastighetsägare och kontrollmyndigheten. Se 31 § LIVSFS 2022:12.

Krav på fastighetsinstallationer och på tillgång till vatten i bostäder finns i Boverkets byggregler (BFS 2011:6) och i förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

### Mer information

Krisberedskap för dricksvatten

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Folkhälsomyndigheten

Socialstyrelsen (2008) Hygien, smittskydd och miljöbalken – Objektburen smitta

Socialstyrelsen

Krisberedskap för hälsoskydd och objektinriktat smittskydd (2007)

Senast uppdaterad 26 juni 2026 Ansvarig grupp ROR_DK